

РОЛЬ ОСВІТНЬОГО РЕСУРСУ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЗРОСТАННІ

*Кулініч О.А., к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії та права ХДУХТ,
Нікітіна О.В., асп. кафедри економічної теорії та права ХДУХТ,
м. Харків, Україна*

На сучасному етапі економічного розвитку України не потребує доводів той факт, що стан системи освіти в державі об'єктивно віддзеркалює її загальне соціально-економічне положення. Проте, питання, що пов'язані з вивченням механізмів взаємодії економіки та освіти, залишаються відкритими й обговорюваними.

Як правило, в періоди поживлення економіки актуалізуються теорії, що підтверджують першочерговість освіти як основного чинника економічного зростання. І, навпаки, під час економічних спадів зростає популярність ідей, які ставлять під сумнів вплив освіти на економічне зростання. В період економічного застою 70-х – 80-х рр. активно спростовувалася взаємозалежність освіти й економічного розвитку. Теорію людського капіталу замінила теорія надмірної освіти – освіти, яка не затребувана економікою [1].

З початку 90-х рр. освіта розглядається як основний чинник формування економічного потенціалу держави. Сучасний етап розвитку – це етап перетворення концепції людського капіталу в концепцію якісних робочих місць, де працівник розглядається як капітал, що вимагає турботи. Відсутність єдності в розумінні ролі освіти в економічному розвитку не знижує цінності наявних освітніх концепцій, найбільш значимою з яких є теорія людського капіталу. Концепція людського капіталу досліджує взаємозв'язок між інвестиціями в людину, накопиченням людського капіталу і доходами, що отримуються суспільством від вироблених інвестицій. Під людським капіталом розуміються знання, вміння й здібності, які сприяють росту його продуктивної сили.

Проведений аналіз досвіду використання людського капіталу в економічному розвитку зарубіжних країн дозволяє звернути увагу на наступні регіональні особливості.

Виходячи з досвіду країн Східної Азії, можна зазначити, що використання в якості людського капіталу як можна більшої кількості молодого населення є не достатнім фактором економічного зростання. Економіка країни повинна пропонувати відповідні умови для підприємств з тим, щоб вони проводили інвестування і створювали робочі місця, включаючи інвестиції в інфраструктуру та реформи для підвищення інтеграції країни до регіональних та глобальних ринків. Крім того, система освіти повинна озброювати молодих людей належними навичками з тим, щоб вони могли ефективно конкурувати на ринку праці. Інвестиції в освіту були ключовими вкладками країн в перехідному періоді від сільськогосподарської економіки до промислової і надалі, до наукоміської економіки. Наприклад, інвестиції в загальну початкову освіту було покладено в основу індустріалізації таких країн як Корея і, в недавньому минулому, В'єтнаму. Подальші інвестиції у високоякісну середню та технічну освіту дали свої плоди у вигляді кваліфікованої робочої сили, яка була затребувана промисловістю з високою доданою вартістю.

Вища освіта допомагає розвинути технічні і когнітивні навички, що необхідні сучасній економіці. Такі поведінкові навички як самодисципліна, адаптованість та навички спілкування все більше мають попит у працедавців всього світу. Також вона сильно впливає на можливість населення підвищити свій прибуток. Останнє дослідження Всесвітнього банку показало, що в регіонах Європи та Центральної Азії, включаючи Таджикистан, домогосподарства, де хоча б одна людина має вищу освіту, люди з більшою вірогідністю приймають участь у формальній економіці й отримують більший прибуток, що відносить їх до 60% населення суспільства з високими заробітками.

Необхідність підвищення конкурентоспроможності європейської економіки спонукала Європейський Союз до вироблення концепції Європи знань. Адже в сучасному глобалізованому світі лідерами стають країни, які мають прямий доступ до наукових досліджень та використання їх результатів, країни, що спроможні здійснювати підготовку та залучати до вирішення перспективних проєктів найкращих науковців. Розуміння такої взаємозалежності відображено в Комюніке Євросоюзу щодо реалізації Лісабонської стратегії, якою визначається провідна роль університетів в Європі знань.

Кожна країна залежно від конкретної ситуації буде обирати один із шляхів, а також елементи кількох шляхів розвитку освіти. Україна, в якій вища освіта постала перед зазначеними викликами сучасності, також обирає свій шлях. Відмінність України від більшості країн ЄС полягає в тому, що втрачено багато часу у зв'язку із суспільно-політичними трансформаціями останнього часу. А відтак вища освіта України для забезпечення поступального розвитку постала перед необхідністю здійснення прориву на нові рубежі, насамперед через приєднання до європейського простору. Для цього має бути скорочено мережу вищих навчальних закладів, створено сучасні університетські центри з відповідною концентрацією науковців та новою технологічною і дослідницькою інфраструктурою, суттєво збільшено фінансування навчання й досліджень у розрахунку на одного студента. Модернізовані університети зможуть взяти на себе відповідальність за інтелектуальний, духовний та економічний розвиток держави. Це має прискорити перехід України до сталого суспільного розвитку [2].

На формування державної політики в галузі освіти України впливають зовнішні чинники, що вимагають враховувати стан, тенденції, перспективи, потреби суспільства та держави в освіті, розробляти реалістичну освітню політику, побудовану на вітчизняному досвіді освітньо-педагогічної діяльності з урахуванням досягнень міжнародного співробітництва в цій сфері.

Реалізація завдань покладається на центральний орган державної виконавчої влади в галузі освіти, інші міністерства та відомства, яким підпорядковані навчальні заклади, місцеві органи державної виконавчої влади й органи місцевого самоврядування [3].

Стратегічна мета державної політики в області освіти - підвищення доступності якісної освіти, що відповідає вимогам інноваційного розвитку економіки, сучасним потребам суспільства і кожного громадянина.

Реалізація інноваційного варіанту розвитку економіки припускає збільшення загальних витрат на освіту з 4,8 % валового внутрішнього продукту (у 2007-2008 роках) до 7% до 2020 року, у тому числі збільшення витрат бюджетної системи - з 4,1 % до 6 % валового внутрішнього продукту - проти відповідних 12 % у Німеччині та

15 % у США. Слід відмітити значне недофінансування даної сфери, що негативно впливає на конкурентоспроможність людського капіталу України.

Основними витратними статтями бюджету були і залишаються асигнування на середню освіту (42 % витрат), вищу освіту (30 %), дошкільну освіту (12 %) та професійно-технічне навчання (6 %). 4 % витрачається на позашкільну освіту й роботу з дітьми, ще 1 % – на післядипломну освіту. Така структура видатків є досить раціональною, але зважаючи на неналежне фінансування, недостатньою для забезпечення гідної освіти[3].

Список літератури:

1. Освіта як пріоритетна галузь економіки [Електронний ресурс]. - Режим доступу:<http://www.virtual.ks.ua/students/1484-education-as-a-priority-sector-of-the-economy.html>
2. Вища освіта як чинник сталого суспільного розвитку[Електронний ресурс]. - Режим доступу:<http://uastudent.com/vyshha-osvita-jak-chynnyk-stalogo-suspilnogo-rozvytku/>
3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України : [авт. В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, М. І. Бурда та ін.]; за заг. ред. В.Г. Кременя. – К. : Пед. думка, 2011. – 303 с. (До 20-річчя незалежності України)